

100
VALITUD
NOVELLI

I RAAMAT

O. HENRY ENRY

O. HENRY

100 SELECTED STORIES

Esmakordselt eesti keeles.

Raamatu eesti keeles kirjastamise õigus kuulub
eranditult kirjastusele E R S E N .

Antud raamatu materjalide ükskõik milline kasutamine
kas tervikuna või osaliselt ilma valdaja loata on õigusvastane
ja seadusega karistatav.

Toimetanud Mall Johanson
Korrektor Elle Liiva

Trükiväljaanne © 2002 Kirjastus ERSEN
Elektrooniline väljaanne © 2011 Kirjastus ERSEN

Raamatu nr 10537

I S B N 9 7 8 - 9 9 4 9 - 2 0 - 1 9 6 - 9

**Kirjastuse ERSEN kõiki e-raamatuid võite osta Interneti-poest
aadressil www.ebooks.ee**

SISSEJUHATUS

O. HENRY novellid järgivad Ameerika lühijuttude kirjutamise traditsiooni, millele panid aluse Irving ja Poe ning mis ulatub Damon Runyonini ja P. J. O'Rourke'ini. Kokku on O. Henry sulest ilmunud kakssada seitsekümmend poolrealistlikku, sisutihedat ja ootamatu lõpuga novelli. Nagu Runyongi, kajastas O. Henry tihti elu pahupoolt – "Linnavalitsuse raport" ja "Möbleeritud tuba" on selle ilmekaks näiteks –, kuid teeb seda alati humoorikalt. Seepärast on teda mõnikord nimetatud ka humoreskikirjanikuks. Ta on meister koomiliste ja naljakate olukordade väljamõtlemises. Näiteks võib tuua "Momuse pantvangi", milles toimub epikuurlik vestlus jutustaja ja Caligula Polki vahel.

O. Henry kirev elusaatus ja rikkalik kogemustepagas oli talle kirjutamisel suureks abiks. Rio Grande lõunaosa kirjeldamises on ta sama kodus kui sajandivahetuse-eelse New Yorgi tavakodanike eluolu kajastamises. Kuigi O. Henry novelle on kritiseeritud liiga suurte juhuste kokkulangemise pärast, peab tunnistama, et neid läbivaks jooneks on sügav kaastunne elu hammasrataste vahele jäänute ja rõhutute vastu. Tema sajandi kirjanike puhul on see ebatavaline. O. Henry kirjeldab oma kaasaega tähelepanuväärse selgusega. Ta jutustused on väärtuslik näide üheksateistkümnenda sajandi lõpu – kahekümnenda sajandi alguse eluolust, kui orjakaubandusest ja sõdadest indiaanlastega polnud möödud enam kui inimpõlv, ja rohkem kui ajaleheartiklid kriipisid need tolleaegsete poliitikute südametunnistust.

Käesolev novellikogu ei sisalda O. Henry esimeses jutukogus “Kapsad ja kuningad” ilmunuid. Nimetatud kogu novellide tegevustik toimub orjakaubandusaegses Lõuna-Ameerikas. Käesolevas raamatus avaldub täie selgusega O. Henry lai silmaring ja kirjanikumeisterlikkus, mis asetab ta Ameerika lühijuttude ajaloos talle õigusega kuuluvale kohale.

O. Henry, kodanikunimega William Sydney Porter (1862–1910) sündis Põhja-Carolinas. Ta koolitee jäi lünklikuks ja pärast algteadmiste omandamist töötas ta apteegis. 1882. aastal kolis ta Texasesse ja hakkas farmeriks, kuid peagi asus tööle pangas tellerina. 1894.–1895. aastal oli ta nädalajakirja Rolling Stone ja Houston Posti kaastööline, kirjutades naljanurka humoreske.

1896. aastal süüdistati O. Henryt alusetult pangapettuses ning ta põgenes Hondurasesse. Kolm aastat hiljem, tulnud oma naise surivoodi juurde, võeti ta kinni ning kirjanik istus kolm aastat Columbuse rüügivanglas Ohio osariigis. Siin alustaski William Sydney Porter O. Henry varjunime all novellide kirjutamist. Oma kirjanikunime võttis ta US Dispanseri aastaülevaatest, kus mainiti O. Henry nimelist prantsuse apteekrit. Esimene novellikogu, mis muu hulgas sisaldas ka jutustusi “Neli miljonit” (1906), “Lääne süda” (1907), “Korras lamp” (1907), “Õrnatundeline liigkasuvõtja” (1908), “Suurlinna hääl” (1908), “Valikuvõimalused” (1909), “Saatused teed” (1909), “Karusellid” (1910) ja “Karm äri” (1910), sai kohe populaarseks. O. Henry suri 1910. aastal atroofiasse. Tema ülejäänud novellid avaldati pärast ta surma. Asutati O. Henry nimeline stipendium, mida antakse igal aastal parimate ajakirjaartiklite autorile.

Üksikasjalikuma ülevaate O. Henry elust leiab G. Longfordi (1967), Richard O’Connori (1970), J. Gallegly (1970) ning P. S. Clarksoni (1938) bibliograafiast.

SISUKORD

HOMMIKUMAA TARGA KINGITUS	9
KOSMOPOLIIT KOHVIKUS	16
RAUNDIDE VAHEL	22
KATUSEAKNAGA TUBA	29
ARMASTUSE NIMEL	37
MAGGIE DEBÜÜT	44
POLITSEINIK JA KORAAL	52
KOLLASE KOERA MEMUAARID	59
IKEY SCHOENSTEINI ARMUJOOK	65
MAMMONA JA VIBUKÜTT	71
KEVAD <i>À LA CARTE</i>	79
MAAILM VOORIMEHEPUKIST	86
LÕPETAMATA LUGU	91
KULDSÕRMUSE ÕED	98
BÖRSIMAAKLERI ARMULUGU	105
MÖBLEERITUD TUBA	110
TILDY LÜHIDEBÜÜT	118
SÜDA JA RIST	125
SÕBER TELEMACHUS	138
HYMENAIOSE KÄSIRAAMAT	147
KORRAS LAMP	160
PENDEL	173
EDUKUSE HINDAJA	178

HOMMIKUMAA TARGA KINGITUS

DOLLAR kaheksakümmend seitse senti. See oli kõik. Ja kuuskümmend senti sellest oli ühesendistes. Ühe- ja kahekaupa oli Della pennid kokku hoidnud hirmuäratava toidupoodniku ja juurviljamüüja ja lihuniku juures, kuni ta põsed oma pealesunnitud kitsiduse tõttu hõõguma hakkasid. Della luges raha kolm korda üle. Dollar ja kaheksakümmend seitse senti. Ja homme on jõulud.

Ei jäänud üle muud, kui potsatada väikesele vanale narmendava katteriidega kušetile ja uluda. Seda Della tegigi. Seesinane tegevus peegeldas adekvaatselt Della elu, mis seisnes nutus, nuuksetes ja naeratustes. Nuuksed olid ülekaalus.

Viimaks naise nuuksed vaibusid ning ta vaatas ringi. Ta elas möbleeritud toas, mille eest maksis kaheksa dollarit nädalas. Tuba polnud küll suurem asi, kuid "Kerjuste õueks" seda ka nimetada ei saanud.

All vestibüülis oli postkast, mida polnud puudutanud ühegi kirjakandja käsi, ja uksekell, mida polnud vajutanud ühegi sureliku sõrm. Mõlema juures oli silt, millele oli kirjutatud: Hr. James Dillingham Young.

Silt pärines ajast, mil valitses majanduslik õitseng ning härra Dillingham oli iga nädala lõpus koju toonud kolmkümmend dollarit. Nüüdseks oli see summa kahanenud kahekümne dollarini ja tähed sildil olid laiali valgunud, nagu arvaksid nad, et neil tuleb samuti koomale tõmmata ja kokkuhoidlikumaks muutuda nagu hr. Dillinghamil. Kuid millal iganes hr. James Dillingham Young ka koju ei tulnud,

võttis teda ukstel vastu rõõmus hüüatus "Jim!" ja teda kallistas naine, keda me juba Della nime all tunneme. See kõik oli väga kena.

Della lõpetas nutu ja puuderdas põski. Ta läks akna alla ja vaatas nutust tuhmide silmadega välja. Hall kass jalutas halli tagaõue piiraval hallil taral. Homme on jõulud ning tal on ainult dollar kaheksakümmend seitse senti, et Jimile kingitus osta. Juba kuid oli Della säästnud iga penni, kus võimalik – ja see on siis ta jõupingutuste tulemus. Kaksikümmend dollarit. Sellest oli raske midagi kõrvale panna ja jooksvad kulud olid osutunud arvatust suuremaks. Need on alati suuremad. Ja nii oli tal ainult dollar ja kaheksakümmend seitse senti Jimile jõulukingi ostmiseks. Tema Jimile. Palju õnnelikke tunde oli Della veetnud mängides mõttega, mida ta mehele ostab. See pidi olema midagi kena. Midagi, mis oleks ilus, harukordne ja väärtuslik – samasugune nagu iga viimaneigi tund, mis ta Jimiga on veetnud.

Kahe akna vahel oli kitsas peegel. Võib-olla oled taolist kaheksadollarilistes möbleeritud tubades näinud. Väga kõhn ja hea kujutusvõimega isik võib oma peegeldusest sotti saada. Della oli sale ja valdas seda kunsti täielikult.

Naine pööras äkki kiiresti aknale selja ja seisis peegli ette. Ta silmad sädelesid, kuid kahekümne sekundi jooksul polnud ta näos ühtki verepiiska. Ta päästis kiirustades juuksed valla ja laskis neil täies pikkuses alla langeda.

James Dillinghamil oli kaks asja, millele ta võis uhke olla. Need mõlemad olid hinnalised – Jimi kulduur, mis pärines ta vanavanevate ajast, ning Della juuksed. Kui teisel pool tuulutusšahti oleks elanud Seeba kuninganna, oleks Della oma juukseid alailma lahtise akna all kuivatanud ainult selleks, et teha ta kadedaks. Della juuste kõrval oleksid Tema Majesteedi juveelid ja kuninglikud kingitused kahvatunud. Kui kuningas Saalomon oleks olnud uksehoidja, oleks ta, hoolimata oma varakambrisse kuhjatud aaretest, habet kitkunud iga kord, kui Jim tõmbas vestitaskust uuri, et kellaega vaadata.

Della kaunid juuksed voogasid kui pruun sädelev kosk. Need ulatusid põlvini ja oleksid võinud naisele rõiva eest olla. Della pani närviliselt kiirustades juuksed uuesti üles. Ühe hetke seisis ta kõheldes peegli ees. Kaks suurt pisarat voolasid ta põskedelt alla ja kukkusid punasele vaibale.

Della võttis oma vana pruuni jaki ja vana pruuni kübara. Seeliku lehvides ja sädelevail silmil kiirustas ta uksest välja, trepist alla ja tänavat mööda minema.

Sildi ees “Proua Sofronie. Kaunid juuksed igaks elujuhtumiks” ta peatus ja ohkas. Ta sisenes ja jäi kõheldes seisma – madam oli liiga kahvatu ja liiga jäise raske pilguga, et õigustada Sofronie nime.

“Kas ostate mu juuksed ära?” küsis Della.

“Jah,” lausus madam. “Võta kübar peast ja las ma vaatan.”

Della päästis pruuni kose valla.

Madam libistas professionaalsete sõrmedega läbi juustemassi ja ütles: “Kakskümmend dollarit.”

“Tehke siis kiiresti,” lausus Della.

Oh, järgnevad kaks tundi möödusid kui roosiunenäos. Andesta mulle see kulunud võrdlus. Della käis kergel sammul poest poodi ja otsis Jimile kingitust.

Viimaks ta leidis selle. Kahtlemata oli see tehtud Jimi, mitte kellegi teise jaoks. Teistest kauplustest polnud Della midagi selletaolist leidnud, kuigi ta oli kaubavaliku üksipulgi läbi vaadanud. See oli plaatinast uurikett, mille kujundus oli lihtne, kuid mis näis kõigile avalikult kuulutatavat, et ta on väärtuslik juba ainuüksi selle materjali pärast, millest ta on tehtud, ning keerulisi ilustusi ja võltshiilgust pole talle vaja. Nii on kõigi tõeliselt heade asjadega elus. Kett oli Uuri väärt. Niipea kui Della seda nägi, teadis ta, et see peab Jimi omaks saama. See oli nagu Jim ise: napolisõnaline ja hinnaline – need olid sõnad, mis sobisid mõlema kirjeldamiseks. Della jättis uuriketi eest poodi kakskümmend üks dollarit ja kiirustas kaheksakümne seitsme sendiga koju. Kui uuril on niisugune kett, ajab see kihevile igäihe,